

6. Китайско-Белорусский индустриальный парк «Великий камень» [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.industrialpark.by/ru/general-information>– Дата доступа: 26.11.2016.

7. Совмин Беларуси утвердил госпрограмму «Строительство жилья» на 2016-2020 годы [Электронный ресурс] – БЕЛТА: Белорусское Телеграфное Агентство. Режим доступа: <http://www.belta.by/economics/view/sovmin-belarusi-utverdil-gosprogrammu-stroitelstvo-zhilja-na-2016-2020-gody-v-objeme-br2709-trln-190832-2016>– Дата доступа: 26.11.2016.

*Бурда Інна Олександрівна, кандидат історичних наук, доцент,
Київський національний університет будівництва і архітектури*

МОВНА ПОЛІТИКА СЕРЕД ПРАВОСЛАВНОГО НАСЕЛЕННЯ ПОЛЬЩІ ЧАСІВ ДРУГОЇ РЕСПУБЛІКИ (1918-1939)

В сучасному світі, коли населення є досить мобільним, а міграційні процеси не припиняються, більшість країн Європи стикаються з вирішенням національного питання. В таких умовах для України, яка так само не позбавлена цих процесів, важливим є вивчення досвіду інших країн.

На початку 1918 р. постало питання створення незалежної Польщі. Керівники провідних на той час держав Девід Ллойд-Джордж (прем'єр-міністр Британської імперії 1916-1922 рр.) та Вудро Вільсон (президент США 1913-1921 рр.) відкрито почали заявляти про необхідність незалежної Польщі, але з урахуванням прав та свобод національних меншин. У листопаді 1918 р. Ю. Пілсудський посів посаду тимчасового керівника Польщі та Війська польського. З цього часу починається етап формування кордонів II Речі Посполитої, який завершився остаточно у 1922 р. за сприяння США та провідних країн Європи. Нова держава мала площу 388,6 тис. кв. км, з населенням 27 млн. 177 тис. жителів [2, с. 9]. В результаті чого Польща отримала етнічні українські землі – Галичину, Волинь, Полісся. Окрім того, українці проживали на Лемківщині, Надсянні, Люблінщині, Холмщині, Підляшші. Сьогодні складно встановити, яка кількість українців проживала на вказаних територіях. Переписи 1921 р. та 1931 р. мали вади: у 1921 р. під час перепису питання етнічної приналежності ставилося, але він не охопив усю територію Польщі, у 1931 р. про етнічність жителів не запитували, лише про мову у повсякденному житті та віросповідання [2, с. 9]. Р. Дрозд, Б. Гальчак вважають, що кількість непольського населення в Польщі значно перевищувала 30 %.

Врегулювання національного питання в Польщі мало декілька варіантів. Одним з яких був проект Ю. Пілсудського, що стояв на федералістських позиціях. Проте, вже на початку 1920-х рр. Ю. Пілсудський тимчасово відходить від активної політичної діяльності, а в державі перемагають ідеї «Польща для поляків». Таке гасло було висунуто найвпливовішою на той час

націонал-демократичною партією і співпало з виданням березневої Конституції 1921 р.

Наріжними каменями для врегулювання національного питання були, та й залишаються сьогодні, питання релігії та мови. У статті ми зупинимося на мовній політиці в православній церкві в Польщі, а також в освітніх закладах протягом 1918–1939 рр. Саме для вирішення цих нагальних питань в Польщі було відкрито Міністерство релігійних віросповідань та народної освіти (МРВНО).

Українці на цих територіях були православними та греко-католиками. Православного непольського населення нараховувалося на 1931 р. 11,8 % (3,8 млн.) [5, с. 249].

Православна віра розглядалася як віра російських загарбників, тому вже протягом 1918–1924 рр. у православних було відібрано 400 храмів, а віруючих часто насильно переводили в католицьку чи греко-католицьку віри [5, с. 248].

Статус автокефальної церкви визначався низкою документів, що приймалися протягом 20-30-х рр. ХХ ст. Останнім документом, що врегульовував стосунки Православної церкви та Польської держави та закріплював її назву, що існує і сьогодні, став «Внутрішній устав Автокефальної Православної Церкви» від 10 грудня 1938 р. На кінець 1938 р. ПАПЦ (Польська Автокефальна Православна Церква) мала митрополію в Варшаві, 5 єпархій (Варшавсько-Холмську, Волинську, Поліську, Гродненську, Віленську), 2 богословські семінарії в містах Вільно та Кремінець, 202 студентів на відділенні православного богослов'я у Варшавському університеті, 1160 приходів та 1792 кліру [5, с. 252]. З одного боку, держава визнавала за православними право на віросповідання, а з іншого – вводила польське богослужіння. Польське богослужіння в православних церквах визнавалося пріоритетним згідно «Тимчасових правил» МРВНО від 30 січня 1922 р., які не мали сили закону, були рекомендованими, але активно виконувалися.

Боротьба за україномовне богослужіння очолювали представники культурно-освітніх організацій Волині, Галичини, Підляшшя, Поділля. У 1927 р. пройшов Луцький церковний з'їзд, на якому було висунуто вимогу українізації богослужіння до верхівки церковної ієрархії.

Луцький церковний з'їзд, що проходив 26 вересня 1927 р. у місті Рівне, зібрав понад 100 делегатів від українських культурно-освітніх організацій Волині, Холмщини, Підляшшя, Галичини, Полісся. Робота з'їзду була оформлена у меморіал, який вказував на неприйнятне становище православ'я в Польщі. Важливим питанням в документі було питання україномовного богослужіння на навчання українською мовою [1].

Діяльність за українізацію Польської Православної церкви не дала результату, оскільки основним для польського уряду було завдання унезалежити церкву від Московського патріархату і мовне питання було важливим в цьому процесі. Наполягаючи на польському богослужінні уряд таким чином посилював свої позиції в релігійній сфері.

Перед урядом незалежної Польщі також постала проблема мовного питання в освіті. Окрім того, серед населення було багато неписьмених, особливо у східних воєводствах, де показники доходили до 65 % [3, с. 127]. 9 лютого 1919 р. по всій території Польщі було впроваджено обов'язкову шкільну освіту для дітей у віці від 7 до 14 років.

В мовній освітянській політиці серед національних меншин чітко простежувалася тенденція до запровадження польської мови викладання. Для освіти було розроблено проект утравквістичного (двомовного) навчання, автором якого був Станіслав Грабський. Закон було розроблено влітку 1924 р., а вже 1 листопада 1924 р. його було запроваджено в життя та він був чинним до скасування 7 квітня 1956 р.

Так, польська мова запроваджувалася на усіх щаблях адміністрації в державі. Проте залишалось право національних менших звертатися до урядових державних установ рідною мовою. Двомовні школи визначалися як основний тип шкіл. Батьки, за проектом, повинні були вказувати бажану мову навчального процесу. Далі рішення приймалося на рівні інституту шкільного плебісциту.

Для утворення української школи потрібно було набрати 40 заяв, для польської – всього лише 20 [2, с. 19]. Поступово українські школи почали замінювати утравквістичними, коли половина навчання проходила мовою меншин, половина – польською. Дані по Львівському шкільному округу чітко це підтверджують. На 1923–1924 навчальний рік (до прийняття закону) існувало 2448 шкіл з польською мовою викладання та 2391 українською мовою викладання. На 1927–1928 навчальний рік в цьому ж окрузі вже існувало 2234 польських школи, 720 українських, 1695 утравквістичних [2, с. 20]. У 1937–1938 навчальному році було 3064 загальні та 2 середні школи. Лише українською мовою навчання залишилося 461 загальна школа, 24 гімназії та 2 ліцеї. В 2123 школах українську мову викладали окремим предметом.

В найгіршому стані серед православного населення перебували білоруські школи. З 1923 по 1939 рр. з 37 білоруських загальних шкіл не залишилося жодної, навіть двомовної, і лише одна білоруська середня школа. Лише 44 школи мали окремим предметом білоруську мову [2, с. 128].

Як висновок, польському уряду Другої Речі Посполитої вдалося подолати неписьменність, а з іншого його політика не сприяла розвитку мов національних меншин.

Отже, не дивлячись на те, що Конституція проголошувала рівні права та свободи для усіх національностей Польщі, мовна політика такі права не забезпечувала. Польське богослужіння в православних церквах та польська мова в освіті, на думку польського уряду, сприяли зміцненню держави. Проте це породжувало незадоволення серед національних менших, що з часом переросло у відкрите протистояння.

Список використаних джерел

1. Альошина О.А. Діяльність Арсена Річинського в контексті українізації православної церкви в Польщі (20-30-ті рр. ХХ ст.). Дис. на здобуття наук. ст. канд. іст. наук. Спец. 09.00.11. – релігієзнавство. – Острог, 2011. – 227 с.
2. Дрозд Р. Історія українців у Польщі в 1921–1989 роках / Р. Дрозд, Б. Гальчак, І. Мусієнко / Пер. з пол. І. Мусієнко. – 3-є вид., виправ., допов. – Х. : Золоті сторінки, 2013. – 272 с.
3. Дильонгова Г. Історія Польщі 1795-1990 / Г. Дильонгова / Пер. з пол. М. Кірсена. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2007. – 239 с.
4. Папакін А. Г. Пілсудський Юзеф-Клеменс [Електронний ресурс] / А. Г. Папакін // Енциклопедія Історії України. – Режим доступу : http://www.history.org.ua/?termin=Pilsudskyj_Y.
5. Православная Церковь в Восточной Европе. ХХ век. Под ред. Кристин Шайо / Пер. с фран. – К. : Из-во «Дух і Літера», 2010. – 440 с.

*Вакарчук Катерина Василівна, кандидат політичних наук, доцент
Одеський національний університет імені І.І. Мечникова*
РЕГІОНАЛЬНА ПОЛІТИКА В ІСПАНІЇ

Проблематика, пов'язана з питаннями регіональної політики, децентралізації та реформування місцевого самоврядування, не втрачає своєї актуальності, і в наші дні. Особливо, зараз в період, коли наша держава потребує не лише гучних заяв політиків, але й долучені до процесів вирішення зазначених вище питань, провідних науковців, експертів, вчених.

Дослідженню даних проблем приділяють такі українські вчені, як В. Борденюк, І. Коліушко, Л. Полях, А. Ткачук та ін. Важливе значення щодо використання зарубіжного досвіду місцевого самоврядування серед російських авторів мають наукові праці А. Авілової, К. Баранової, В. Єремяна, Д. Кокорева, Я. Старцева, О. Черкасова та ін.

Звісно, при будь-яких перетвореннях в державі велике значення має звернення до зарубіжного досвіду, особливо до країн, які вже пройшли важкий шлях децентралізації. Це передусім досвід Польщі, Франції, Іспанія, Італії та ін.

Досвід Іспанії може стати в нагоді для вирішення питань надання більшої фінансової та матеріальної самостійності. Певні аналогії ми можемо бачити у вирішенні статусу особливих територій в Україні, їх автономізації та надання більшого ступеню самостійності тощо.

Іспанська система децентралізації часто подається як приклад для наслідування новим демократіям, що теж зумовлено і тісним взаємозв'язком процесів децентралізації й демократизації в державі. Дійсно, немає жодних сумнівів, що мирний і швидкий перехід від диктатури до демократії в Іспанії є показовим прецедентом, адже в світі є лише кілька успішних прикладів такого порівняно мирного та вдалого переходу [2].